

УДК 930.85:908(477)

Будзар М.М.,

доцент кафедри історії України
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат історичних наук

АРХІВ В. МАСЛОВА В НБУ ІМ. В.І. ВЕРНАДСЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІСТОРІЇ ПАНСЬКИХ САДИБ ПРИЛУЧЧИНИ У XIX ст.

У статті вперше досліджено матеріали з архіву філолога, етнографа, педагога В. Маслова як джерела для вивчення історії панських садіб Лівобережної України, зокрема Прилуцького краю у XIX ст. Доведено інформативну і ціннісну значимість матеріалів різного гатунку в архіві вченого для реконструкції соціального і культурного складників історії панських маєтків Прилуччини.

Ключові слова: Василь Маслов, панська садиба, Лівобережна Україна, Прилуцький край, нащадки козацької старшини.

Серед численного загалу непересічних особистостей, чия активність обумовила стан культурно-інтелектуального життя у Києві другої та третьої чверті XX ст., особа Василя Івановича Маслова (1885–1959), літературознавця, історика літератури, етнографа, педагога, ніби «ховається» за більш «яскравими» посталями тієї доби, у першу чергу, за фігурою старшого брата — Сергія Івановича Маслова (1880–1957), одного з провідних фахівців свого часу у царині дослідження літератури, книгознавця, педагога¹. Водночас масштаби науково-творчої діяльності В. Маслова, уродженця містечка Ічня, вихованця, а пізніше приват-доцента Київського університету св. Володимира, котрий працював у Києві майже все життя (лише з десятирічною перервою, 1920–1930 рр.), заслуговують на більш ґрунтовне дослідження, передусім тому, що у своїх фахових зацікавленнях він торкався таких проблем, які досі залишаються недостатньо опрацьованими в історичній та, ширше, гуманітарній та соціокультурній наукових практиках. І пересвідчитися у цьому допомагає аналіз змісту архіву В. Маслова, що у фондах Інституту рукопису НБУ ім. В.І. Вернадського має номер 243

¹ *Ємчук О.* До проблеми спадковості таланту: родина Сергія Івановича Маслова / О. Ємчук // Сіверянський літопис. — 2010. — № 1. — С. 69–74.

і зберігає матеріали, які репрезентують різноманітні сторони життя і діяльності вченого, як-от того часу, коли він впродовж десятиріччя, у буремні 1920-ті, мешкав майже на малій батьківщині, у місті Прилуки, де, зокрема, впродовж 1927–1930 рр. обіймав посаду завідувача Прилуцького окружного музею. Саме перебуваючи на цій посаді, вчений мав можливість не тільки урізноманітнити розвідки з тих літературознавчих питань, що входили до кола його професійних зацікавлень, — україно-російські літературні та, ширше, культурні контакти у першій половині XIX ст., творчість Миколи Андрійовича Маркевича тощо, але й набути досвід краєзнавчої роботи, зокрема в аспекті дослідження пам'яток історії та культури Прилуччини, невід'ємною частиною яких були палацово-паркові комплекси як центри колишніх маєтків місцевої еліти. Вагома частина документів архіву В. Маслова є цінним історичним джерелом для вивчення спадщини панських маєтків Лівобережної України, хоча досі значимість цих матеріалів повністю не усвідомлена.

Особисте зібрання В. Маслова вже цікавило дослідників. Т. Воронкова запропонувала перший загальний огляд змісту збірки, виділила окремі змістовно-хронологічні групи документів і наголосила на багатоаспектній науковій значимості матеріалів, які «можуть зацікавити дослідників, що вивчають історію культури, російську та українську літературу, краєзнавство, етнографією, музеєзнавство»², але лише наголосила на наявності матеріалів із дослідження пам'яток природи, старовини та мистецтва в окрузі, процитувавши звіт самого вченого про свою краєзнавчу роботу та вказавши номери справ, де переховуються такі джерела. Так само у розвідці О. Ємчук, присвяченій родині С.І. Маслова, відмічено наявність в особовому фонді В. Маслова цінних авторських світлин Прилук та околиць, «історичних пам'яток Чернігівщини першої половини XIX ст.»³, але не наголошено ані на функціональній, ані на соціально-стратифікаційній приналежності цих об'єктів. Більш детально проаналізовано внесок вченого в дослідження палацово-паркових ансамблів лівобережних приватновласницьких маєтків у розвідках, присвячених питанням, безпосередньо дотич-

² Воронкова Т.І. Архів Василя Івановича Маслова (1884–1959) / Т.І. Воронкова // Рукописна та книжкова спадщина України. — 1993. — Вип. 1. — С. 161, 164.

³ Ємчук О. Вказ. праця. — С. 71.

ним заявленій проблемі⁴. Їхні автори аналізують зміст, напрями та результати дослідницької роботи вченого щодо вивчення стану колишніх маєткових комплексів у Прилуцькій окрузі, коротко визначають сутність документів в окремих справах архіву В. Маслова. Але, як бачимо, попри наявність інтересу до особистої збірки вченого як до джерельної бази, яку можна використати для висвітлення низки питань, пов'язаних з історією утворення, життєдіяльності та зникнення панських маєтків на Прилуччині як історико-культурного феномена, окремого дослідження, присвяченого суто цій проблемі, не існує.

Саме тому метою статті є розгляд тих документів з особистого архіву В. Маслова в Інституті рукописів НБУ ім. В.І. Вернадського, що є важливими джерелами для вивчення панських маєтків і садіб як господарсько-житлових центрів на землях Прилуччини у XIX ст. задля розширення наукової бази аналізу соціокультурних питань, пов'язаних з садибою як історико-культурним явищем.

Насамперед зазначимо, що в місцевості навколо міста Прилуки, що за часів існування Гетьманщини мало статус полкового, у XIX ст. було центром повіту, а в перші десятиріччя радянського періоду — округи, вже у XVIII ст. функціонувала розгалужена мережа приватновласницьких маєтків, в основному середнього і дрібного гатунків, що стали у майбутньому дідизнами, передаючись у спадок і функціонуючи не тільки як господарчі утворення («економії»), але й як помітні осередки культурно-творчого життя («культурні гнізда»). Історія низки козацько-старшинських родів, що з них походили особи, без діяльності яких неможливо зараз уявити політичну, соціальну, економічну, культурну історію України в реаліях щонайменше двох з половиною століть, — Горленків, Галаганів, Гудовичів, Забіл, Закревських, Капністів, Лашкевичів, Лизогубів, Маркевичів-Марковичів, Милорадовичів, Скоропадських, Стороженків, Розумовських, Тарновських тощо — безпосередньо пов'язана з історією утворення та життєдіяльності їхніх родових садіб. Цим фактом передусім пояснюється той інтерес до феномену вже дво-

⁴ Будзар М. Матеріально-духовна спадщина дворянських «культурних гнізд» Прилуччини у дослідженнях В.І. Маслова (1927–1930) / М. Будзар // Література та культура Полісся. — Ніжин, 2011. — Вип. 64. — С. 379–389. Дмитренко Н.М. Василь Іванович Маслов: пам'яткоохоронна діяльність у 1927–1930 роках / Н.М. Дмитренко // Сівєрщина в історії України. — К. ; Глухів, 2008. — С. 34–41.

рянської (в історичних умовах ХІХ ст.) садиби, що його продемонстрував В. Маслов, очоливши повітовий музей. Недаремно у звітах про сутність і результати огляду садибних комплексів Прилуччини він вживав дефініцію «культурне гніздо», підкреслюючи, що ці утворення, зокрема садиба Галаганів у селі Сокиринці, відіграли «певну роль у культурному житті місцевого краю...»⁵

По-друге, усі садиби, оглянуті вченим за чотири роки, — у селах і містечках Вейсбахівка, Сокиринці, Тростянець, Згурівка, Линовиці, Березова Рудка, Турівка, Дігтярі — до початку ХХ ст. постали як значні палацово-паркові комплекси. І хоча вони зазнали за період з 1917 до початку 1920-х рр. значних втрат, зокрема руйнації центральних будинків, частини господарських споруд, але повністю не були знищені, усюди більш-менш вціліла паркова зона, чому саме й В. Маслов, як очільник Прилуцького окружного музею та член-кореспондент Харківської крайової комісії охорони пам'яток культури й природи, приділяв їхньому стану у другій половині 1920-х рр. особливу увагу.

Усі справи з архіву В. Маслова в Інституті рукопису, де містяться матеріали, що їх можна використати для реконструкції культурно-історичної біографії панських маєтків лівобережного панства, передусім у місцевості навколо Прилук, поділяються на дві групи. Перша — це звітна документація, підготовлена вченим за наслідками проведеної ним особисто та музеєм як інституцією краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи у другій половині 1920-х рр. Друга — це матеріали до його фахових публікацій з питань історії літератури та історії культури, зокрема про творчий доробок М.А. Маркевича та про українсько-російські літературні контакти. Письмові та фотографічні документи першої групи датовані 1927–1930 рр., папери другої — 1920-ми — 1950-ми рр. Кожен із цих джерельних комплектів цікавий ще й тим, як саме він репрезентує прийомні дослідницької діяльності В. Маслова.

До першої групи віднесемо справи із результатами фотофіксацій стану палацово-паркових комплексів садиб на момент їхнього огляду В. Масловим, — «Дегтяри: видовые снимки», «Фото Згуровка

⁵ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі — ІР НБУ ім. В.І. Вернадського). — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 1117. — Арк. 3.

⁶ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 700. — 12 арк.

на Прилукщині. Имение князя Кочубея. 1906»⁷, «Тростянець: (бывшее имение Скоропадского). 1929, 1931. Приложение: Биография И.М. Скоропадского»⁸, «Фотографии имения Галаганов в Сокиренцах на Прилукщине. 1927»⁹, «Фотографии местечка Линовицы. 1927»¹⁰, «Яготин, виды города и окрестностей»¹¹ — та великий «Звіт члена-кореспондента Харківської крайової комісії охорони пам'яток культури й природи за пророблену ним протягом 1928/9 років роботу по охороні пам'яток культури на Прилукщині та матеріали до звіту. 5 грудня 1929 р.»¹². Комплекти світлин є візуальним доповненням до звіту, поділеного на окремі підрозділи. Кожен заголовок містить назву садиби і датування, зокрема: «Тростянець: виїзд 16–17 червня 1929 р.»; «Безбахівка: виїзд 27–28 червня 1929 р.» тощо. Хоча б короткий аналіз змісту цих описів дозволяє визначити напрями дослідження садибних територій В. Масловим і констатувати, що він намагався не тільки зафіксувати їхнє сучасне становище, але зібрати відомості про господарів, форми господарсько-культурної діяльності у маєтку, духовно-творчі контакти власників і гостей.

Вивчаючи матеріальний стан об'єкту, вчений намагався відтворити цілісну інфраструктуру садиби шляхом реконструкції окремих функціональних зон маєтку (центральный будинок, парк, господарче подвір'я, культова зона з церквою та некрополем). Подаючи відомості про господарів садиб, напрями їхньої ділової та культурної активності, він підкреслював родинно-кланові зв'язки та професійно-господарські уподобання, що їх об'єднували, тобто прагнув відтворити складну мережеву систему особистісно-соціальних контактів. Так, аналізуючи стан Тростянецького парку у червні 1929 р. (комплекс садиби Скоропадських із спаленням центрального будинку взимку 1918 р. втратив цілісність), В. Маслов відносить його заснування до 1840-х рр. і цитує статтю М. Маркевича із часопису «Журнал сільського хозяйства и овцеводства» за 1849 р.: «Двоюродный брат мой И.М. Скоропадский насадил сот-

⁷ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 703. — 23 арк.

⁸ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 714. — 38 арк.

⁹ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 1386. — 17 арк.

¹⁰ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 709. — 10 арк.

¹¹ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 715. — 9 арк.

¹² ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 1171. — 81 арк. (14+30+11+13+13).

ни тисяч італійських тополей, берез, лиственниць, кленов, пихт, лип и прочее на горах, в оврагах и над дорогами и у него теперь леса там, где были обнаженные и безобразные пустыри...»¹³ У тій частині звіту, де йдеться про обстеження маєтку у селі Безбахівка (Вейсбахівка, зараз — Білорічиця), що з 1870-х до 1910-х рр. належав О.С. Рахмановій (у дівочтві — Волконській), дослідник подає стисло інформацію щодо власниці садиби, доньки подружжя С.Г. та М.М. Волконських, відмічає зв'язок між маєтком у Вейсбахівці та садибою у селі Вороньки, що відійшла у спадок до М.М. Кочубея, сина О.С. Рахманової від другого шлюбу, де у церкві-надгробку були поховані С.Г. Волконський та М.М. Волконська, подає відомості про складники архітектурного ансамблю садиби — центральний будинок і флігель — та про їхнього автора — архітектора О.-Е.Ю. Ягна¹⁴.

Опис кожної садиби обов'язково містив констатацію втрат, понесених нею за період з 1917–1918 рр., та ставлення нових власників до цих комплексів. У розділі, присвяченому Сокиринцям, резиденції роду Галаганів, де з початку 1920-х рр. розмістився сільськогосподарський навчальний заклад, В. Маслов констатує: «Турбуючись до певної міри за збереження палацу, Агрошкола, на жаль, зовсім не дбає про підтримку других будівель що знаходяться в Сокиринській садибі і не мають практичного значення...»¹⁵ Оцінюючи стан споруд палацово-паркового ансамблю в Яготині, він підсумовує: «...майже всі будівлі, що збереглися і уявляють цінні пам'ятки минулої культури, не звертають на себе будь-якої уваги щодо збереження їх стилю та реставрації...»¹⁶

Особливу увагу В. Маслов приділив процесу руйнації некрополів на територіях садиб — Тростянця, Сокиринець, Вейсбахівки, констатуючи спалювання могил доньки Волконських, Г.П. Галагана та його рідних, сімейства Скоропадських тощо.

Змістовий аналіз «Звіту» доводить, що В. Маслов застосовував комплексний підхід для характеристики садибних комплексів Прилуччини, невеликі за обсягом описи маєтків були інформаційно вагомими, ґрунтовними. Це пояснюється тим, що до кожного з роз-

¹³ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 1171. — Арк. 5.

¹⁴ Там само. — Арк. 10.

¹⁵ Там само. — Арк. 2.

¹⁶ Там само. — Арк. 9.

ділів звіту існували підготовчі матеріали, що склалися із «польових описів», бесід з місцевими мешканцями, виписок із монографій, статей, мемуаристики тощо. Два зшитки таких нотаток містяться у «Звіті» — «Яготин» і «Безбаховка», ще один — «Дегтяри: из записной книжки, 15.05.1930» зберігається окремо¹⁷. Інформативність цих матеріалів не можна недооцінювати, бо вони містять не тільки вже підтвержені на сьогодні факти, але й місцеві пересуди, аналіз яких вельми цікавий не стільки для історії садиб, скільки вже для характеристики стану суспільства 1920-х рр.

Не менш значущими джерелами є комплекти світлин до кожної поїздки, куди входять фото, зроблені В. Масловим власноруч, і ті, що збереглися від колишніх господарів. Авторські світлини вченого найчастіше містять підпис-характеристику з вказівкою на місце, час, обставини створення, комплекти з родинних збірок нерідко супроводжуються докладними поясненнями на оборотах щодо змісту зображеного (будівлі, люди, події). Приміром, комплект світлини щодо маєтку представників п'ятої гілки родини Кочубеїв у Згурівці датований 1906 р., тому що до кінця 1920-х рр. садибний комплекс тут було знищено.

Якщо документи текстових і фотографічних звітів вже привертали увагу дослідників, хоча б не з проблеми вивчення маєткових комплексів лівобережного панства, то з питань пам'яткоохоронної та краєзнавчої справи, інформативний потенціал комплектів підготовчих матеріалів до наукових статей В. Маслова досі належно не оцінений. Це записи та світлини до нарису про Миколу Маркевича¹⁸, до монографії про українсько-російські літературні контакти у першій половині XIX ст.¹⁹, до фотоальбому про життя і творчість М. Маркевича²⁰, до зустрічей з нащадками родини Маркевичів і науковцями («Записи бесід с Верой Ивановной Маркевич и Юлианом Григорьевичем Оксманом о потомках Маркевича Н. А. и его архиве (1954–1955)»)²¹.

У цих справах, окрім бібліографічних списків, нотаток з монографій, друкованих джерел, містяться вельми цікаві записи, зроб-

¹⁷ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 701. — 12 арк.

¹⁸ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 28. — 804 арк.

¹⁹ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 110–112. — 534 арк.

²⁰ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 113. — 37 арк.

²¹ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 114–115. — 4+4 арк.

лені у різні роки, від 1920-х до 1950-х рр., не тільки про самого М. Маркевича та його рідних, але й про його близьких родичів, зокрема кузена Г. Галагана, відомості про утворення та успадкування сімейних володінь, фотокопії з малярських творів із родових садиб Галаганів і Маркевичів, унікальні світлини з зображенням садибного будинку у Турівці, інтер'єрів цього родового помешкання²² (до речі, В. Маслов впродовж кількох років прагнув встановити, кімнату якого саме з будинків, що належали родині Маркевичів — у Турівці чи в Прилуках — зображено тут, але тільки з розмови з дружиною онука історика, Миколи Миколайовича, Любов'ю Миколаївною, 20 грудня 1941 р., вже в окупованому Києві²³, міг пересвідчитися, що це інтер'єр будинку у Турівці, та отримати коментарі щодо кожного з портретів на світлині. Хоча Віра Іванівна Маркевич, у дівочтві — Іваненко, свідчила, що на світлині зображено будинок у Прилуках²⁴.

У справі 28 міститься ще кілька дуже цікавих документів, серед них — розмова В. Маслова з Андроніком Іоаникійовичем Степовичем, вченим-славістом, кількарічним директором Колегії Павла Галагана, у Києві 10.12.1930 р.²⁵, та короткий нарис «Из рассказов Прилуцких старожилов. Записано 11.01.1927 от Веры Ивановны Маркевич»²⁶.

Бесіда з А.І. Степовичем містить низку відомостей про приватне життя родини Галаганів, їхніх близьких і друзів, — сімейства Комаровських, Маркевичів, Трифановських, Граббе, О.М. Бодяньського, Ф.І. Чижова тощо, більшість з яких вже не нові, але деякі побутові деталі й зараз зацікавлюють, зокрема пояснення того, чому у зрілому та літньому віці Григорій Павлович мав бороду: «У нас в Малороссии старики после 45–50 запускают бороду — украшение пожилых, — говорил А.І. Степович, — потому и он хотел уподобиться этим старикам и не отставать от обычая пожилых малороссиян запускать в старости бороду; до середины 60-х он... бывал совершенно бритый и без усов...»²⁷

²² ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 113. — Арк. 19, 32/33.

²³ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 28. — Арк. 133–140.

²⁴ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 115. — Арк. 8.

²⁵ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 28. — Арк. 791–798.

²⁶ Там само. — Арк. 785–789.

²⁷ Там само. — Арк. 794.

Записи розповідей прилуцьких старожилів привертають увагу ще одним варіантом легендарного тлумачення передчасної смерті останнього з роду Галаганів, Павла Григоровича, у віці неповних 16 років у квітні 1869 р., причому ця версія, на відміну від уже усталеної — здійснення прокляття запорожців після зруйнування поселення на Січі 1709 р. загоном Гната Галагана, засновника династії, разом з московським військом²⁸ — є невідомою і, попри її відверту фантастичність, вельми показовою. У записах 1927 р. вона має таку інтерпретацію: «Григорій Павлович Галаган принимал участие в подавлении польского восстания. Павлусь ехал с французом-губернером. На дороге угощали его пирожным (пирожные продавались при школе). Одно пирожное съела собака и подохла. Перед его приездом Екатерина Васильевна получила посылку, где был польский саван, через несколько дней привезли мертвого Павлуся (от Анисьи Митрофановны Маркевич, свекрови Веры Ивановны), матушка Овсиевская Антонина Никифоровна подтвердила это...»²⁹ Що показово, у розмові з тією ж В. Маркевич через майже 30 років, у 1955, подано вже другий варіант легенди: «Отец мальчика назначен был для расправы с бунтовавшими поляками. Он круто расправлялся с польскими революционерами и вызвал большое раздражение против себя. Поляки поклялись отомстить. В Киевскую 2-ю гимназию, где учился Павлусь, подослан был пирожник, который продал Павлусю отравленное пирожное, Отцу его направили посылку — саван»³⁰. Творців цих переказів не бентежило те, що Павлусь ніколи не вчився в гімназії, що його батьки були переконані у смерті сина від інфекційного захворювання у родовому маєтку матері, Катерини Василівни, в дівочтві — Кочубей, Тиниці («можно предполагать, что поездка имела дурное влияние, но главным образом сказалось влияние эпидемического тифа, бывшего в семействе

²⁸ *Гайдай Г.В.* Сокиринці до Галаганів / Г.В. Гайдай // Скарбниця. — 1996. — № 12 (52). — С. 4: козаки прокляли зрадника до сьомого коліна. Павлусь саме й був отим сьомим коліном Гната Галагана, на якому цей рід і закінчився. Також цікаво, як ця легенда змінювалася задля вимог політичної кон'юнктури: у статті 1920-х рр. смерть сина подавалася як помста околишніх панів за послідовну позицію Г. Галагана у справі селянської реформи 1861 р. (*Семенчик М.* Свідки минулого / М. Семенчик // *Хроніка-2000*. — К., 2001. — Вип. 41–42. — С. 383).

²⁹ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 28. — Арк. 790 зв.

³⁰ ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 115. — Арк. 9.

управляющего именем»)³¹, що, попри свої явно «антипольські погляди», Григорій Павлович був суто світською людиною, далекою від збройного протистояння революціям, що саме Січневе повстання було остаточно придушене за чотири роки до смерті останнього з Галаганів. Суспільна свідомість працювала за своїми законами. Для нас же є досить цікаво порівняти, як саме настрої соціуму та політична кон'юнктура впливають на тлумачення історичного явища, у конкретному випадку — з біографії певної особи.

Але найбільш значимими матеріалами, що містяться у справі 28, є документи 1928 р., що унаочнюють спроби В. Маслова дослідити процес руйнування родинних поховань Маркевичів, передусім батька історика, Андрія Маркевича, його самого та його сина, та переконливо відтворюють картину духовної кризи у соціумі пореволюційної доби, коли осквернення могил, знущання над тілами мертвих не зустрічало безумовного суспільного обурення. Результати від дослідження стану родинного некрополю у Турівці та намагань хоча б зафіксувати місце поховання історика М. Маркевича для нащадків викладено у рукописному нарисі «Поездка в Туровку 15/28 сентября 1928 года», до якого додано намальовану від руки схему некрополю у колишній садибі села Туровка³².

Як бачимо, інформаційно-джерельний потенціал документів з особистого архіву Василя Маслова в Інституті рукописів НБУ ім. В.І. Вернадського з проблеми історико-культурного феномену панської садиби Лівобережної України, Прилуччини зокрема, досить значний. Вивчення цих матеріалів не тільки дозволяє реконструювати епізоди з життєдіяльності садибних утворень на певних проміжках часу, передусім у момент руйнування їх як соціокультурних утворень, не тільки уможливорює уточнення деталей генеалогії, родинно-сімейних зв'язків власників маєтків, деякі обставини розбудови палацово-паркових ансамблів, але, що не менш важливо, демонструє формування впродовж 1920-х рр. науково обґрунтованих підходів до дослідження феномену панської (дворянської, шляхетської садиби (дідизни, селитьби)) в окремих регіонах України, зокрема на Лівобережжі. Застосування В. Масловим комплексного підходу до вивчення історії приватновласницьких садиб

³¹ 25-летие Коллегии Павла Галагана в Киеве / под ред. А.И. Степовича. — К., 1896. — С. 85.

³² ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 243. — Оп. 1. — Спр. 28. — Арк. 778–788.

Прилуччини, використання ним порівняльних (компаративних) методів і міждисциплінарних зв'язків до аналізу проблеми — все це є свідченням започаткування у практиках науковців України методологічно обґрунтованих досліджень цього явища у системному поєднанні політичних, соціальних, культурних чинників, досліджень, що були насильницько зупинені вже у наступне за 1920-ми рр. десятиріччя. Тим цікавішим є продовження подальших розвідок для порівняльної характеристики досліджень українських науковців 1920-х рр. з проблеми культурної історії панського маєтку в Україні в реаліях XVIII–XIX ст.

Будзар М.М.

**АРХИВ В. МАСЛОВА В НБУ ИМ. В.И. ВЕРНАДСКОГО
КАК ИСТОЧНИК ДЛЯ ИЗУЧЕНИЯ КУЛЬТУРНОЙ ИСТОРИИ
ДВОРЯНСКИХ УСАДЕБ ПРИЛУКСКОГО КРАЯ В XIX в.**

В статье впервые исследованы материалы из архива филолога, этнографа, педагога В. Маслова как источники для изучения истории дворянских усадеб Левобережной Украины, в частности Прилукского края в XIX в. Доказана информативная и ценностная значимость материалов разного типа в архиве ученого для реконструкции социальной и культурной составляющих истории дворянских имений Украины.

Ключевые слова: Василий Маслов, дворянская усадьба, Левобережная Украина, Прилукский край, потомки казацкой старшины.

Budzar M.

**V. MASLOV'S ARCHIVE IN VERNADSKY NATIONAL LIBRARY
OF UKRAINE AS SOURCE FOR THE STUDY OF CULTURAL HISTORY
OF NOBILITY MANORIAL ESTATES IN PRYLUKY REGION
IN XIX CENTURY**

The article first studies materials from the archive of the philologist, ethnographer and teacher V. Maslov as the sources for the research on history of the manorial estate in Left-Bank Ukraine, in particular, Pryluky region, in XIX century. It proves informative and valuable importance of different types of materials in the scientist's archive for reconstruction social and cultural components of the history of manorial estates of Ukraine.

Key words: *Vasyl Maslov, manorial estate, Left-Bank Ukraine, Pryluky region, descendants of Cossack chief.*

Палац Галаганів у Сокиринцях. Парковий фасад. 16.06.1929.
Фото і підпис на паспорту В. Маслова

Палац В.П. Кочубея у селі Журівці. 1906 р. Підпис на паспорту В. Маслова

*Интер'єр центральної зали
Палацу Галаганів у Сокиринцях.
Клубне приміщення Агрошколи.
Друга половина 1920-х рр.*

*Интер'єр кімнати панського будинку Маркевичів у садибі села Туровки.
На стінах родинні портрети, що після подій 1917 р.
були передані нащадками М. Маркевича у Прилуцький окружний музей*

Место могилы Н.А.Маркевича в с.Туровке
возле б. церкви "Всех святых", построенной
его отцом в усадьбе недалеко от дома возле
парка. Знаком X отмечено место, где в 1860г.
похоронен был писатель.

Фото В.И.Маслова 15/28 сент. 1928г.

*Місце поховання Миколи Маркевича
на понівеченому родовому цвинтарі у садибі села Туровки. 28.09.1928.
Автор машинопису — В. Маслов*